

KAN JE COMMUNICEREN ZONDER WOORDEN?

TAALEXPEDITIE – LICHAAMSTAAL

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta-len-plat-form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

KLIM
IN TAAL

leeftijd

De lessen over taal als veelzijdige wetenschap zijn **op elke leeftijd mogelijk**.

Hoeveel uitleg en woordenschat je geeft, hangt af van wat je leerlingen al weten.

thema

Deze les hoort bij **Taalexpeditie**. In de boeiende lessen onderzoek je bijzondere taalphenomenen en mysterieuze taalvragen. Trek erop uit en zet samen met je leerlingen de eerste stappen in **de wetenschappelijke wereld van taal!**

In deze les ontdekken we een aspect van **pragmatiek**: we staan stil bij hoe je taal gebruikt in het dagelijks leven. In deze les ontdek je hoe je lichaamstaal mee bepaalt wat je echt bedoelt.

Ontdek alle taalexpedities op <https://klimintaal.be/taallabo/#taalexpeditie>.

Disclaimer

Dit lesmateriaal maakt deel uit van *Klim in taal*, een campagne van het Vlaams Talenplatform voor leerkrachten lager onderwijs. De website www.klimintaal.be ondersteunt leerkrachten met inspirerende lesideeën en praktijkvoorbeelden om taalplezier te stimuleren vanuit een krachtige lesaanpak.

VOORBEREIDING

OVER DE LES

Met ons lichaam vertellen we vaak evenveel als met onze woorden. Toch besteden we te weinig aandacht aan lichaamstaal.

In deze les staan we stil bij twee soorten non-verbale tekens: uitbeeldtekens en afspraaktekens. Bij de laatste categorie gaan we kort in op het culturele karakter. Niet alle gebaren hebben immers overal dezelfde betekenis.

In dit Youtube-filmpje (<https://www.youtube.com/watch?v=lxnm5pp7-m0>) krijg je een basisintroductie tot de verschillende soorten tekens. In deze les zullen we de termen uit de video vereenvoudigen: iconische tekens noemen we uitbeeldtekens, symbolische tekens 'afspraaktekens'. Over indexicale tekens hebben we het in deze les niet.

KERNBEGRIPPEN VAN DE LES

- ➔ De leerlingen kennen het onderscheid tussen verbale en non-verbale communicatie.
- ➔ De leerlingen kennen het onderscheid tussen uitbeeldtekens en afspraaktekens.
- ➔ De leerlingen zijn zich ervan bewust dat afspraaktekens cultureel bepaald zijn.

HANDIGE VOORKENNIS

De leerlingen hebben geen specifieke voorkennis nodig.

MATERIALEN

- ➔ Werkblad met afbeeldingen

UITVOEREN VAN DE LES

Fase	
Oriënteren	Laat de leerlingen de video bekijken <u>zonder geluid</u>: https://www.youtube.com/watch?v=0clo0PkBs2c (00:13-1:26) Stel hun vooraf de luistervraag: "Je staat met je ouders in een koffiebar. Terwijl zij even naar het toilet zijn, zie iets vreemds gebeuren. Kan je hen uitleggen wat er aan de hand was?" Geef de leerlingen even tijd om per twee of in groepjes mogelijke scenario's te bedenken. Stimuleer hen daarbij om hun antwoord vooral te motiveren: wat pikten ze op uit de video dat misschien helpt? ➔ Wijs de leerlingen op dat we vaak denken dat communicatie vooral iets verbaals is (met woorden), maar dat we eigenlijk veel vaker non-verbaal (met gebaren, mimiek ...) communiceren. ➔ Vraag de leerlingen om na te denken welke boodschappen we zoal met ons lichaam kunnen communiceren. Je mag breed beginnen, maar probeer de focus na een tijdje te brengen op bewegingen die je met je handen en armen maakt. Je kan denken aan aanwijzen, richting geven (kom hier) ...
Voorbereiden	Geef de leerlingen het werkblad met daarop de verschillende tekens. Geef hun even de tijd om per twee de betekenis van elk teken te omschrijven. Vraag om ook een context te bedenken waarin ze dat teken kunnen gebruiken (een soort minitoneeltje). Leg meteen uit dat sommige tekens duidelijker zullen zijn dan andere en dat sommige tekens misschien op verschillende manieren te interpreteren zijn. Vraag tijdens de klassikale bespreking regelmatig hoe je weet wat dit teken betekent. Waarschijnlijk zullen de leerlingen bij een aantal van de tekens zien dat er een visuele gelijkenis is (bv. bij het aantal vingers voor drie, bij de schaar, bij bellen), terwijl je dat bij andere tekens precies gewoon 'weet' ondanks dat er geen visuele gelijkenis is (bv. de duim

	omhoog, peacetekens ...). Zo laat je hen ‘verkennen’ en ‘vatten’ wat je straks zal ‘vastzetten’? <u>Wenk:</u> Sommige kinderen met een andere culturele achtergrond kunnen tekens anders interpreteren. In dat geval kan je al wat vooruitlopen op de volgende oefening. Maak van dit soort situaties zeker gebruik om in dialoog te gaan over de verschillende betekenissen.
Uitvoeren	<u>Stap 1</u> Leg uit dat er verschillende soorten tekens zijn. We belichten er twee: uitbeeldtekens en afspraaktekens. ➔ Bij uitbeeldtekens probeer je iets uit te beelden. Je bootst dus kenmerken van het object na. Denk aan een ronde vorm maken als je het over de zon of een bal hebt. Aan de vorm kan je, ongeacht je cultuur, herkennen wat het betekent. ➔ Bij afspraken tekens heb je geen visuele gelijkenis tussen het object en het teken. Het gaat dus om een willekeurige relatie. Denk maar aan een duim die je omhoogsteekt. Er is geen enkele logische reden waarom we net dat gebaar maken en niet een ander. Deze tekens zijn ‘afgesproken’ binnen een bepaalde cultuur. <u>Wenk:</u> Leerlingen kunnen opmerken dat dit geen volledig overzicht is. Dat klopt: we houden de soorten hier bewust beperkt. Andere tekens die we soms ook gebruiken zijn o.a. aanwijstekens (bv. naar iemand wijzen) en ritmetekens (waarbij we wat we zeggen beklemtonen met handgebaren). Laat de leerlingen als oefening terugkeren naar de tekens die ze kregen op het werkblad en laat hen aangeven wat iconisch (I) of symbolisch (S) is. Bespreek vervolgens klassikaal. <u>Stap 2</u> Maak nu de omgekeerde oefening: vraag de leerlingen met welke gebaren ze iemand begroeten. Laat de antwoorden vanuit de leerlingen komen, maar je kunt denken aan wuiven, handen schudden, vuistjes, iemand een kus geven ... Als er verschillende antwoorden komen, kan je vragen wat de verschillen zijn. Wanneer gebruik je welke begroeting?

Wellicht zullen de leerlingen zelf aangeven dat dit samenhangt met hoe goed je de persoon kent.

Toon vervolgens het filmpje over begroetingen overal ter wereld: <https://onderwijs.hetarchief.be/bekijk/a45944b2-50dc-4f9b-ad23-2bbc76686f69>. Vraag de leerlingen wat dit filmpje ons leert over begroetingen (of gebaren in het algemeen).

- ➔ Begroetingen zijn cultureel bepaald.
- ➔ Vraag de leerlingen om zoveel mogelijk voorbeelden uit het filmpje te geven. Vraag hun ook welke vormen van begroeten ze zelf leuk zouden vinden en welke niet.

Omdat afspraaktekens cultureel bepaald zijn, is het belangrijk dat de leerlingen weten dat ze hier voorzichtig mee moeten zijn. Sommige tekens die wij als iets positiefs zien, zoals het teken voor 'pico bello' of een opgestoken duim, kunnen in andere culturen immers iets heel onbeleefds betekenen. Je kan eventueel een aantal voorbeelden pikken uit dit artikel: <https://www.rtl.nl/editien/artikel/372641/duim-omhoog-goed-bezig-rot-op-dit-betekenen-handgebaren-andere-landen>.

Een ander mooi voorbeeld: in sommige culturen betekent ja knikken net dat je het ergens niet mee eens bent ([https://nl.wikipedia.org/wiki/Knik_\(gebaar\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Knik_(gebaar))).

Reflecteren

Als afsluiter van deze lessenreeks maken de leerlingen de vertaalslag naar een nieuwe situatie. Je kunt daarvoor één van de volgende opdrachten kiezen:

1. Laat de leerlingen als slotactiviteit in groepjes een woordloos toneel naar voren brengen. Ze gebruiken daarbij zowel uitbeeld- als afspraaktekens. Nadien proberen hun klasgenoten te vertellen wat er gebeurde. Ze doen dat door terug te verwijzen naar de tekens die ze zagen. Spelers en publiek kunnen via die tekens in dialoog gaan. Stemde de interpretatie van het publiek overeen met de intentie van de spelers? Welke tekens waren misschien minder duidelijk? Zijn er andere tekens waarmee je dat had kunnen oplossen?

2. Misschien houden de leerlingen binnenkort en spreekbeurt. Laat hen nadenken hoe lichaamstaal hen daarin kan ondersteunen. Welke tekens zou je hierbij kunnen inzetten? Als je leerlingen pas binnen enkele weken een spreekbeurt houden, kan je kort vooraf nog eens de link naar deze lessenreeks leggen.
3. Geef de leerlingen een 'huistaakje' mee: laat hen 's avonds hun ouders, broers, zussen ... observeren. Gebruiken zij soms uitbeeld- of afspraaktekens? Of misschien herken je er wel op televisie?

Werkblad 'Kan je communiceren zonder woorden?'

Al deze afbeeldingen zijn volledig gegenereerd met AI.

WWW.KLiMiNTAAL.Be

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta·lèn·plat·form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

